

Ярмолюк О. Ф.

канд. екон. наук, доц., доцент кафедри
бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Житомирський національний агроекологічний університет

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Мале підприємництво є невід'ємною частиною соціально-економічної системи розвинутих держав світу, оскільки служить базою для стабільного розвитку економіки. Таке підприємництво не вимагає значних капітальних вкладень, проте забезпечує високу оборотність наявних ресурсів, сприяє створенню конкурентного ринкового середовища, характеризується мобільністю, оперативно реагує на зовнішні чинники впливу у кон'юнктурі ринку, створює глибоку спеціалізацію й кооперацію та є активним учасником інвестиційних процесів.

В країнах ЄС середнє та мале підприємництво визнано перспективною, соціально важливою, інноваційною формою ведення бізнесу. Тому підтримка малого бізнесу є окремою складовою державної політики багатьох країн Європи, що проявляється, насамперед, у можливості вибору альтернативного оподаткування, застосування пільг, спрощенні звітності та обліку, підвищенні інвестиційної активності суб'єктів малого та середнього бізнесу тощо.

В Україні Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва на період до 2020 року спрямовувалась, насамперед, на утворення сприятливого середовища для розвитку малого бізнесу, покращення доступу до фінансування, спрощення податкового адміністрування, навчання та популяризацію підприємницької культури, сприяння інтернаціоналізації, покращання конкурентоспроможності та інноваційних рішень [1]. Запроваджена з лютого 2020 року Державна програма “Доступні кредити 5 – 7 – 9 %” є важливим кроком у підтримці інвестиційних проектів та ініціатив, спрямованих на полегшення доступу до позик малого бізнесу [2].

Не менш значущими у підтримці малого бізнесу є спрощення обліку, звітності та системи податкового адміністрування, яка передбачає сплату єдиного податку замість деяких податків.

Однак, запровадження спеціального режиму оподаткування та спрощеного обліку обмежується певними критеріями, зокрема, видами діяльності суб'єкта малого підприємництва, чисельністю працюючих та обсягами річних доходів (табл. 1). До того ж, зазначені критерії різняться між собою для оподаткування та обліку. Відтак, суттєва кількість суб'єктів малого бізнесу, що перебуває на спрощеній системі обліку, здійснює оподаткування на загальних підставах.

Таблиця 1

Визнання суб'єктів мікро- та малого підприємництва та платників єдиного податку за законодавством

Суб'єкти підприємництва	Закон “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність”			Податковий кодекс України		Законопроект № 1210 [3]	
	Балансова вартість активів	Чистий дохід	Кількість працівників	Річний дохід	Кількість працівників	Річний дохід	Кількість працівників
Фізичні особи - підприємці				І група платників єдиного податку			
				300 тис. грн.	0	1 млн. грн.	0
				II група платників єдиного податку			
				1,5 млн. грн.	до 10 осіб	5 млн. грн.	до 10 осіб
Юридичні особи	Мікропідприємства			III група платників єдиного податку (у тому числі фізичні особи – підприємці)			
	до 350 тис. євро	до 700 тис. євро	до 10 осіб	5 млн. грн.	необмежена	7 млн. грн.	необмежена
	Малі підприємства						
до 4 млн. євро	до 8 млн. євро	до 50 осіб					

Джерело: узагальнено автором

Малі та мікропідприємства можуть перебувати одночасно на спрощеній системі обліку та оподаткування лише в тому випадку, якщо річний дохід від діяльності не перевищує 5 млн. грн., а середньорічна кількість найманих осіб становить не більше 50 чоловік.

За даними Державної податкової служби України кількість суб'єктів малого підприємництва, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, за 2019 рік

зросла на 93,8 тис. осіб і становила на початок 2020 року 1488,3 тис. осіб [3]. У разі збільшення граничної межі річного доходу до 7 млн. грн., що передбачено Законопроектом № 1210 [4], кількість платників єдиного податку зросте.

Спрощений облік передбачає застосування підприємствами простої та спрощеної систем обліку, регламентованими Методичними рекомендаціями по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, які суттєво зменшують трудомісткість робіт в частині ведення поточного бухгалтерського обліку, а також можливість використання спрощеного Плану рахунків та складання фінансової звітності малих підприємств (форм № 1-м, 2-м) та мікропідприємств (форм №1-мс та 2-мс), закріплених НПСБО 25 “Спрощена фінансова звітність”.

Щодо фізичних осіб – підприємців, то вони ведуть бухгалтерський облік на власний розсуд, виходячи з потреб управління, оскільки на них не розповсюджується дія Закону “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. Проте Податковим кодексом на них покладено зобов’язання вести Книгу обліку доходів, а для фізосіб – платників ПДВ – Книгу обліку доходів та витрат. Отже, на сьогодні Книга обліку доходів є чи не єдиним обов’язковим обліковим документом для такої категорії суб’єктів підприємництва.

Законопроектом № 2524 [6] рекомендовано неплатникам ПДВ вести книгу обліку за власним бажанням (без її реєстрації в податкових органах), а також запропоновано удосконалити електронну взаємодію з податковими органами через Електронний кабінет платника податків. Послаблення контролю з боку державних органів щодо ведення обліку доходів, на наш погляд, вимагає розробки надійного інформаційного простору, здатного не лише налагодити зв’язки із податковою службою, а й замінити паперові носії інформації на альтернативні електронні, спроможні сформувати належну облікову інформацію про доходи суб’єктів малого підприємництва, корисну не лише для потреб адміністрування податків, а й для проведення внутрішнього аналізу, контролю та управління діяльністю таких суб’єктів.

Отже, розробка державних програм сприяння розвитку малого бізнесу забезпечує позитивну динаміку як кількості платників єдиного податку, так й надходжень від сплати цього податку до місцевих бюджетів України. Разом із тим, спрощена система обліку потребує доопрацювання, що зумовлено новими підходами до процедур накопичення та передачі облікової інформації зацікавленим користувачам, а також потребою підприємців у поєднанні податкового та фінансового обліку та підвищенні його управлінських функцій.

Список літератури

1. Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 24 жовт. 2007 р. № 911-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80>.

2. Про затвердження Порядку надання фінансової державної підтримки суб’єктам мікропідприємництва та малого підприємництва: Постанова Кабінету міністрів України від 24 січ. 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF>.

3. Кількість зареєстрованих фізичних осіб – підприємців в Україні продовжує зростати. Пресслужба Державної податкової служби України. URL: <https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/407585.html> (дата звернення 28.02.2020 р.).

4. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві від 30 серп. 2019 р. №1210. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66520.

5. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо функціонування електронного кабінету та спрощення роботи фізичних осіб-підприємців від 4 груд. 2019 р. №2524 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67527.